

Katedra geotechniky a podzemního stavitelství

Podzemní voda – cvičení

doc. Dr. Ing. Hynek Lahuta

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace studijního oboru Geotechnika CZ.1.07/2.2.00/28.0009.
Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Druhy vod

Jako podzemní vodu (nikoliv spodní !!!) označujeme vodu pod povrchem terénu. Obsah vody v zemině můžeme určit pomocí vlhkosti (w) či stupně nasycení (S_r). Podle zdroje rozeznáváme podzemní vodu:

- Vadosní – voda vsakující do podloží z vodních toků, nádrží či ze srážkové vody
- Juvenilní – kondenzací vodních par z magmatu do povrchových částí zemské kůry

Základní typy podzemní vody jsou děleny podle typu vazby na:

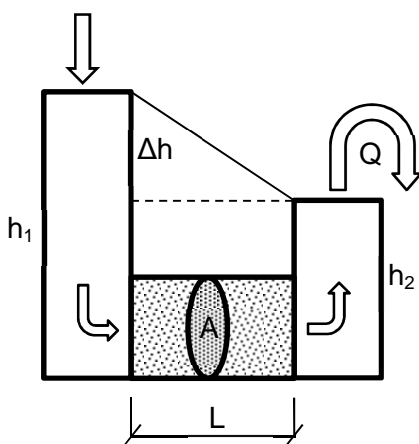
- 1) **Gravitační vodu** – podléhá síle zemské přitažlivosti. V zemině je obsažená ve formě:
  - Volné vody – souvisle vyplňuje póry zeminy pod hladinou podzemní vody (HPV)
  - Vody kapilární – vlivem povrchového napětí vody vzlíná v pórech zeminy nad HPV do tzv. kapilární výšky h_k (např. u jemného písku je $h_k = 0,1 - 0,5$ m při průměru kapilár (r) 300 – 600 μm nebo u jílu h_k přes 50 m při r menší než 0,6 μm .)
- 2) **Vázanou vodu** – tvoří jen velmi tenkou vrstvu (tzv. difuzní obal z orientovaných molekul vody) na povrchu minerálních částic. Propůjčuje jemnozrnným zeminám jejich specifické vlastnosti (soudržnost a plasticitu). Podle vzdálenosti molekul vody od povrchu částic rozeznáváme vodu:
  - Pevně vázanou (absorbovanou) – síly vazby se odhadují na stovky až tisíce MPa, voda je pevná součást minerálních zrna. Odstraní se ohřevem nad 150 – 300°C.
  - Slabě vázanou (obalovou, osmotickou) – slabší vazební síly, se vzdáleností vody od povrchu zrna vazba klesá. Lze odstranit mechanicky (stlačením, odstředěním).
- 3) **Strukturální vodu** – je součástí minerálů v krystalické mřížce jako:
  - Chemicky vázaná – v podobě iontů H^+ a OH^- . Odstraňuje se teplotou nad 200°C, chemické složení se pak mění a minerál se rozpadá.
  - Krystalická – zachovává si molekulární formu H_2O . Při ohřátí nad 60°C mizí, minerály se mění na bezvodné formy (např. sádrovec $\rightarrow$ anhydrit).
- 4) **Vodní páru** – vyskytují se v pórech nenasyčených zemin. Pohybuje se z míst s vyšší vlhkostí do míst s nižší vlhkostí, z míst teplejších do míst chladnějších. Významná při promrzání zemin. Kondenzací může přejít v jinou formu (např. Pevně vázanou).
- 5) **Led** - při zamrznání se zvětšuje objem, vzniká podtlak, sání. Promrzající vrstva se v průběhu zimy obohacuje kapilární vodou a tepelnou migrací. Při jarním tání led od povrchu terénu postupně taje, přebytečná voda se nemůže přes zmrzlé hlubší vrstvy vsakovat, zemina změkne a ztrácí únosnost $\rightarrow$ základová spára pod zámraznou hloubkou.

Proudění vody v zemině

K tomu, aby došlo k proudění podzemní vody horninami jsou nutné dvě základní podmínky :

- 1) existence otevřené efektivní pórovitosti horniny (v nadkapilární velikosti pórů),
- 2) existence tak velkého hydraulického spádu, který překoná odporové síly filtrace.

Darcyho zákon

$$Q = A \cdot v_f = A \cdot k \cdot i$$

- Q - průtokové množství (vydatnost) [m³/s]
- A - průtoková plocha [m²]
- i - hydraulický spád (sklon) [% , ‰]
- k - koeficient hydraulické vodivosti (dřív koeficient filtrace či součinitel propustnosti) [m.s⁻¹]
- v_f - fiktivní rychlost proudění [m.s⁻¹]

Hydraulický spád i

- poměr rozdílu výšek vtokové (h₁) a výtokové (h₂) oblasti (rozdíl hladin Δh) ku vzdálenosti těchto oblastí (L)

$$i = \frac{(h_1 - h_2)}{L}$$

Fiktivní rychlost proudění v_f

- (též specifický průtok q) vyjadřuje rychlost proudění celou průtokovou plochou (A) bez ohledu na přítomnost zrn horniny

$$v_f = K \cdot i$$

Tzv. **střední rychlost proudění** již přítomnost horniny akceptuje a vztah mezi střední a fiktivní rychlostí proudění je dán vztahem:

$$v_{stř} = \frac{v_f}{n_{dr}}$$

Skutečná rychlost proudění podzemní vody horninovým prostředím vyjadřuje i křivolakost toku (τ) a je dána vztahem:

$$v_{sk} = v_f \cdot \tau$$

τ - tortuozita, $\tau = \frac{L^2}{L_0^2}$ (L - skutečná dráha pohybu, L₀ - přímá dráha)

Koeficientem propustnosti (permeability) K

- Vyjadřuje propustnost podmíněnou existencí pórů a jejich vzájemnou spojitostí

$$K = \frac{\mu}{\gamma} \cdot \frac{Q}{A} \cdot \frac{L}{h_1 - h_2} = \frac{\mu}{\gamma} \cdot \frac{Q}{A} \cdot \frac{1}{i}$$

měrná tíže (γ) [$\text{N}\cdot\text{m}^{-3}$], dyn. viskozita (μ) [$\text{Pa}\cdot\text{s}$], objemový průtok (Q) [$\text{m}^3\cdot\text{s}^{-1}$], průtočná plocha (A) [m^2], dráha filtrace (L) [m], piezometrická výška (h_i) [m], hydraulický spád (i) [-]

Koeficient hydraulické vodivosti (filtrace) k

Propustnost zemin se dá stanovit přímo v laboratoři či terénu nebo nepřímou např. z křivky zrnitosti, charakteristických průměrů zrn, pórovitosti a dalších.

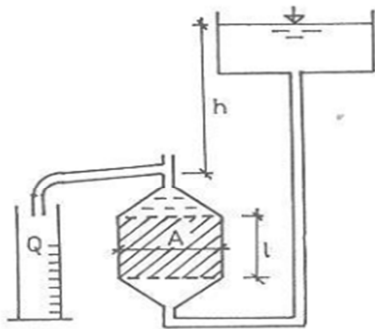
Laboratorní stanovení propustnosti

Snadnější stanovení, ale méně přesnější (lokální, bodová zkouška). Zkoušky se provádí:

1. Propustoměrem s konstantním hydraulickým sklonem

$$Q = A \cdot v \cdot t = A \cdot k \cdot \frac{h}{l} \cdot t$$

$$k = \frac{Q \cdot l}{A \cdot h \cdot t}$$

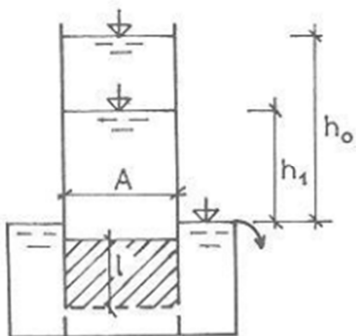
Kde:

Q – množství proteklé vody [m^3]
 A – průřezná plocha vzorku [m^2]
 v – rychlost průtoku [m/s]
 t – čas [s]
 h – rozdíl hladin, kterým je dán tlak vody [m]
 l – délka vzorku [m]
 k – koef. hydraulické vodivosti [m/s]

2. Propustoměrem s proměnným hydraulickým sklonem

$$dQ = -A \cdot dh = A \cdot v = A \cdot k \cdot \frac{h}{l} \cdot dt$$

$$k = \frac{l}{t} \cdot \ln \frac{h_0}{h_1}$$

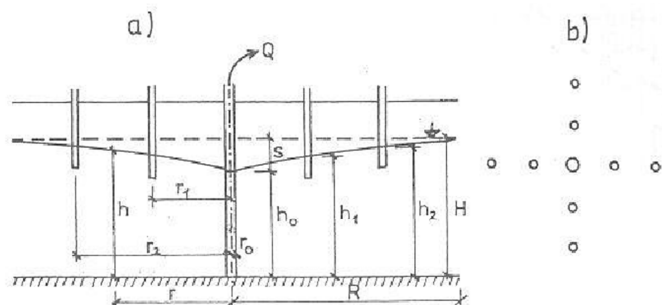

Kde:

h_0 – původní výška hladiny vody [m]
 h_1 – pokleslá výška hladiny vody za dobu t [m]

Stanovení propustnosti v terénu

Provádí se většinou čerpacími zkouškami. Případně vsakovacími zkoušky.

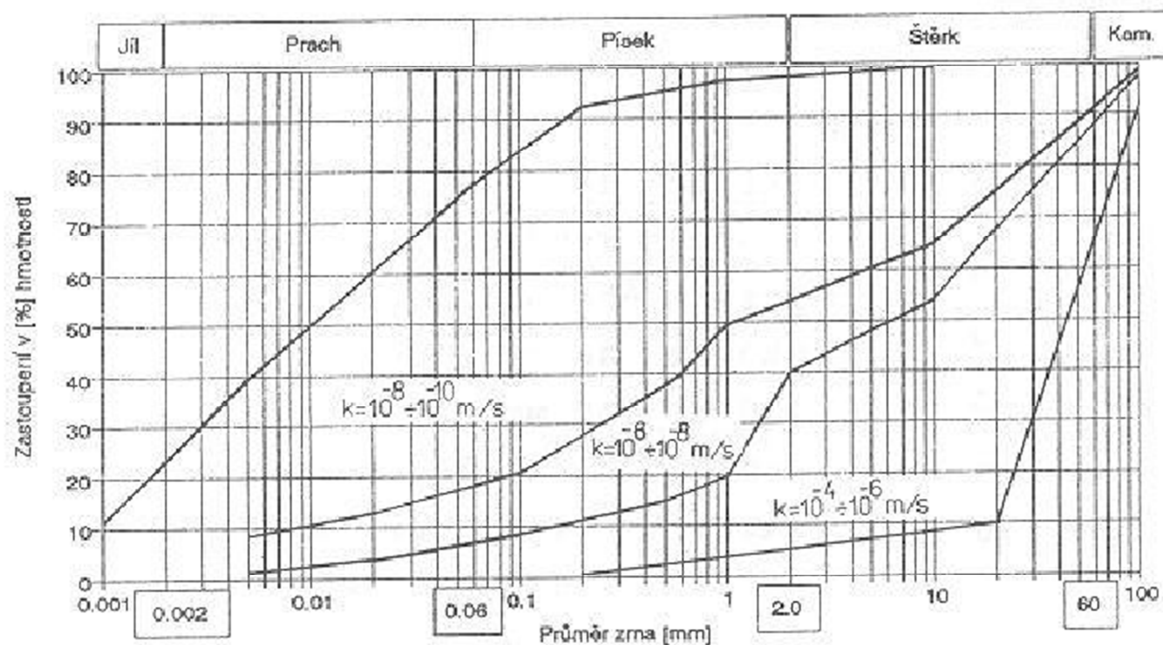
Určení střední hodnoty součinitele propustnosti na základě čerpacích zkoušek. Z čerpacího vrtu je čerpáno konstantní množství Q . Snížení původní hladiny H je sledováno v kontrolních vrtech (menšího průměru).

$$Q = A \cdot v = 2 \cdot \pi \cdot r \cdot h \cdot k \cdot \frac{dh}{dr}$$

$$k = \frac{Q \cdot \ln \frac{r_2}{r_1}}{\pi \cdot (h_1^2 - h_2^2)}$$

Nepřímé určení propustnosti

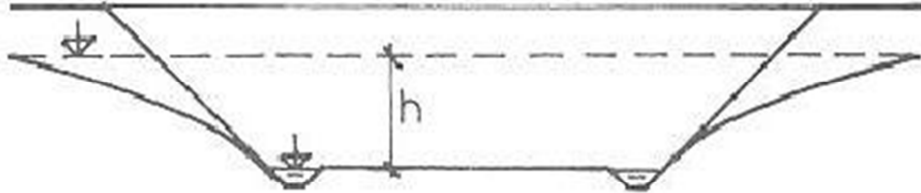
Např.:

Odvodnění základové pudy

Způsoby odvodnění:

- a) Povrchové odvodnění – voda vyvěrá povrchem do drenážních rýh se spádem směrem ke studni, ze které je voda odčerpávána

- b) Hloubkové odvodnění – voda nevyvěrá na povrch, ale je přímo čerpaná z vrtů (studní) mimo stavební jámu.

